

PETRUS SZÁSZVÁROSI ALIAS PAP DE LUGOJ.
CONSIDERAȚII ASUPRA STATUTULUI SOCIAL-ECONOMIC
AL PREOTULUI ROMÂN CALVIN ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

Reforma protestantă, ca fenomen spiritual care a avut o contribuție marcantă în evoluția Bisericii românești ardeleni, a stârnit, în mod firesc, aprinse reacții istoriografice. Analizabilă dinspre diverse paliere ale cotidianului: social-economic, etno-politic, cultural-spiritual, istoria Reformei la români a condus însă, în cele mai multe cazuri, înspre creionarea unei imagini în care, deși luminile și umbrele alternează, totuși fondul rămâne cu preponderență întunecat. Ca să exemplificăm, aproape toți istoricii care au studiat fenomenul introducerii limbii române în cult și care au acceptat că Reforma a avut o contribuție majoră în acest sens, i-au reproșat în același timp scopul prozelit, sugerând, printre rânduri, că “binele” pe care l-a făcut urma să fie plătit în plan transcendental cu pierderea sufletelor, iar în cel al evoluției istorice cu desprinderea din corpul românesc a segmentului transilvan, inevitabil condamnat la maghiarizare odată cu schimbarea credinței. Apoi, procesul de disciplinare și organizare spre o formă din ce în ce mai sistematică ce caracterizează evoluția instituțională a Bisericii românești din Transilvania pe parcursul secolului al XVII-lea a fost analizat cu precădere prin prisma experiențelor negative, mult mai ușor de interpretat, din punct de vedere dogmatic și canonic, ca repercusiuni ale fenomenului de calvinizare suferit de ierarhia ecleziastică ardeleană, în timp ce constituirea unui sistem mai eficient de control al clerului și credincioșilor și al vieții religioase în general a trezit mai puțin interes. De asemenea, constituirea unei elite social-economice și intelectuale prin intermediul planului confesional, dar totuși românești ca formă de exprimare lingvistică, a fost acuzată de oportunism, chiar de “trădare” a intereselor neamului, de care în cele din urmă cei în cauză sfârșeau prin a se desprinde și a se integra etniei maghiare dominante din punct de vedere social-politic. În această perspectivă, destul de sumbră pentru aceia dintre români care și-au făcut un merit din adoptarea confesiunii calvine sau au făcut carieră pornind în prealabil de la profesarea acesteia, gestul Bisericii românești din Transilvania de respingere fâțișă a Reformei prin unirea cu Biserica Romano-Catolică nu face decât să îndreptățească acest gen de concluzii exprimate pe parcursul cercetării istorice. În fapt, prezenta analiză, ocazionată de intenția de a pune în circuit câteva informații referitoare la un român calvin, dincolo de faptul că are obligația să prezinte cât mai puțin subiectiv o realitate etno-confesională, este nevoită în acest context să răspundă la întrebarea dacă au fost într-adevăr favorizați românii convertiți la calvinism și deveniți astfel “recepți” în comparație cu cei a căror confesiune era declarată tolerată. Desigur, trebuie precizat din start, ca o necesară măsură de precauție, că va rezulta o imagine deformată, nu atât din pricina numărului restrâns al informațiilor indubitabile pe care le deținem, cât mai ales din cauza rarității fenomenului de convertire efectivă la confesiunea protestantă, românii calvini constituind în fapt ne semnificative enclave în comparație cu masa care a preferat să rămână credincioasă religiei răsăritene. Acest motiv, care le-a conturat mult mai bine individualitatea în ansamblul etno-confesional al principatului autonom al Transilvaniei, a fost și cauza pentru care românii calvini au ocupat o poziție mult mai favorizată decât ar fi avut în cazul unui fenomen mai amplu de convertire la Reformă.

Pentru secolul al XVII-lea, cea mai activă și mai bine cunoscută comunitate calvină românească este cea din Banatul Lugojului și Caransebeșului. Cu solide rădăcini în secolul anterior, când intelectuali de aici participă la traducerea și editarea *Paliei* tipărite la Orăștie în 1581-1582, beneficiind de o școală și de sprijinul material presupunem consistent oferit de Acatius Barcsai, care a deținut funcția de ban suprem în ultimele două decenii de existență a acestei entități administrative, suprapuse cronologic peste perioada de apogeu a istoriei calvinismului românesc bănățean, această comunitate a reușit ca reale performanțe să-și tipărească un catehism¹, să-și alcătuiască un repertoriu de cântece² și să inițieze, cel puțin, o proprie traducere a *Psaltirii*³. De asemenea, este remarcabilă

¹ Tipărit la Alba Iulia în 1648 (Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche*, vol. I, București, 1903, nr. 53, p. 160. Ediție critică: Tamás Lajos, *Fogarasi István kátēja fejezet a Bánsági és Hunyadmegyeyi ruménség művelődés-történetéből*, Kolozsvár, 1942).

² În septembrie 1640 superintendentul Geleji Katona István spera să-i impună viitorului vlădică “să scrie, să tipărească și să facă să se cânte în biserici în fiecare zi cântările noastre traduse în limba română de care se servesc Caransebeșenii și Lugojenii, înainte și după rugăciunea predicii” (apud Ioan Lupaș, *Documente istorice transilvane*, vol. I, Cluj, 1940, p. 207), iar la 1657 principesa Susana Lorántfi îi recomanda spre utilizare profesorului instituit la școala românească pe

legătura care a existat între această comunitate și cele din Orăștie și Hațegul învecinat, unul dintre cele mai importante elemente de legătură constituindu-l familia Halici, care a făcut ulterior, după 1658, și legătura cu ceea ce avea mai semnificativ Reforma în Transilvania – colegiul bethlenian -, precum și cu câteva dintre cele mai reprezentative centre ale Reformei europene, unde tânărul Mihail Halici a plecat să-și definitiveze studiile⁴.

Un alt element de legătură, cunoscut dar nu celebru, a fost Petru Pap, originar din Orăștie, paroh în Hațeg, dar avându-și reședința în Lugoj. Numele lui a intrat în circuitul științific prin publicarea în 1940 a diplomei sale de înnobilitare, în anexele lucrării *A reformáció az Erdélyi románok között*, semnată de Juhász István. Reprodușă după copia contemporană din volumul al XXIII-lea al colecției *Libri Regii*, ea a fost însoțită de mențiunea că aceste armalii completează un act emis cu câteva zile mai devreme, a cărui copie a fost identificată în volumul XXI al aceleiași colecții documentare. Consultarea acestuia din urmă a oferit posibilitatea alcătuirii unei scurte biografii a destinatarului, fapt care face mai ușor acceptabilă republicarea diplomei nobilitare, al cărei original este acum și el cunoscut.

Petrus Szászvárosi alias Pap de Lugas, Parochus Ecclesiae Orthodoxae Valachicae Hacziensis, a fost, în ianuarie 1644, beneficiarul a două diplome privilegiate acordate de principele Gheorghe Rákóczi I. Prima dintre ele, emisă la 1 ianuarie, ni-l prezintă ca nobil, posesor al unei case nobiliare în Lugoj, casă care, împreună cu pertinențele sale, fusese declarată exemptă, adică scutită de taxe încă de principele Gabriel Báthori, scutire anulată însă, ulterior, de Gabriel Bethlen, a cărui hotărâre a fost întărită și de dieta întrunită la Cluj în 20 septembrie 1615. Diploma din 1644 îi reactualiza destinatarului acest beneficiu, dar sub forma unei zalogiri, posesorul fiind obligat în schimb la plata unei sume de 1000 de florini⁵. Cel de-al doilea act, emis la 11 ianuarie 1644, este o diplomă de înnobilitare, în fapt o confirmare a nobleței obținute și ea de la principele Gabriel Báthori, dar care e posibil să fi completat vechiul titlu nobiliar cu dreptul de utilizare a blazonului⁶. Descriș ca un scut de culoarea cerului, în al cărui câmp se vede un om îmbrăcat în veșminte bisericesti de culoare neagră, cu capul descoperit și mâinile ridicate în poziție orantă, având deasupra capului o diademă regală și soarele răspândindu-și razele luminoase, iar sub picioare un balaur cu gura căscată și limba ieșindă, ca și cum ar fi fost călcat cu încălțăminte, acest blazon era menit să exprime plastic meritele prin care se remarcase beneficiarul său, recomandat ca bun cunoscător al Scripturilor și preot exemplar.

Textul acestei diplome este însă interesant din punctul de vedere al motivației generale pentru care cineva se făcea demn de a fi ridicat în rândul nobililor. Constituind o categorie distinctă de acte, diplomele nobilitare urmează mai mult sau mai puțin fidel un stilionar care poate fi recunoscut și în cazul documentului analizat aici. Diferența, pe care o considerăm semnificativă, constă în ampla argumentație introductivă conținută, în care se apreciază că lupta pentru salvarea sufletelor este mai meritorie decât eroismul laicilor și de aceea păstorii oilor lui Christos trebuie să fie recompensați înaintea soldaților, spre deosebire de cea mai mare parte a armaliilor, în care se invocă în mod obișnuit doar recomandarea consilierilor și, uneori, și obligația principilor de a recompensa credincioasele servicii aduse de supuși. Desigur, chiar dacă reprezintă un caz rar, prezența unei astfel de introduceri este firească în măsura în care diploma nobilitară era destinată unui preot. Ea diferă însă, din nou, și de actele similare emise tot pentru preoți, pentru cei români în speță, cu care suntem îndreptățiți să îl comparăm pe Petru Szászvárosi, atât pentru că și acesta și ceilalți deserveau o comunitate românească, cât și pentru a observa dacă anumite diferențe de redactare nu se datorează cumva unei diferite apartenențe confesionale a beneficiarilor.

care o întemeiase în Făgăraș același repertoriu de cântece, cu deosebirea că, pentru a le face accesibile, “trebuie să le scrie cu litere românești” (apud *ibidem*, p. 272).

³ Mențiune făcută de Ștefan Fogarasi în prefața *Catehismului* său din 1648 (vezi nota 1).

⁴ Pentru el vezi Paul Cernovodeanu, *Contactele umanistului Mihail Halici cu literatura engleză*, în *Orizont. Revistă a Uniunii Scriitorilor din R. S. România*, Timișoara, an XX, 1969, nr. 12 (188), și Köllő Károly, *Despre viața și activitatea lui Mihail Halici fiul în Țările de Jos și Anglia după 1674. Puncte de vedere*, în *Idem, Confluente literare. Studii de literatură comparată româno-maghiară*, București, 1993.

⁵ Vezi Anexa I.

⁶ Vezi Anexa II.

Remarcăm astfel că diferența pe care o semnalăm se constată atât față de actele similare emise pentru preoții români convertiți la calvinism⁷, cât și față de cele emise în favoarea unor preoți ale căror merite fie nu sunt nici măcar enumerate⁸, fie sunt altele decât convertirea, între acestea cel mai frecvent evocat fiind eroismul militar. Lipsa din diplomele nobilitare acordate celei de-a doua categorii de clerici atât a unui text introductiv revelator, de genul celui cuprins în armaliile lui Petru Szászvárosi, cât și a mențiunii explicite că cei înnoblați au îmbrățișat confesiunea calvină (*orthodoxa professio*) sunt argumente în favoarea presupunerii că preoții români respectivi aparțineau religiei răsăritene și că pentru meritele depuse pe altarul acesteia și-au primit recompensa.

Utilă pentru creionarea cu cât mai multă fidelitate a scurtei biografii a pastorului român calvin din Hațeg este și cunoașterea originalului armaliilor sale⁹. Detaliul care îl face util este lipsa miniaturii. Aplicarea acesteia pe pergament presupunea o taxă suplimentară pentru beneficiarul titlului nobiliar, taxă pe care Petru Szászvárosi se pare că nu a mai putut să o plătească, în ciuda faptului că suma de 1000 de florini pe care o datora în schimbul zalogirii casei sale din Lugoj pare să îl recomande ca destul de înzestrat din punct de vedere material. E foarte probabil însă ca acest efort financiar să fi fost prea mare pentru a mai putea fi suportate și cheltuielile pentru aplicarea miniaturii pe diploma sa nobilitară, chiar dacă suma ce recompensa un asemenea serviciu trebuie să fi fost ne semnificativă în comparație cu taxa de zalogire a casei.

Privită prin prisma acestui detaliu, situația preotului român *calvin* Petru Szászvárosi este cel puțin similară cu cea a multor alți preoți români *ortodocși* care nici ei nu și-au putut permite luxul de a-și vedea reprezentat blazonul nici măcar pe diploma prin care fusese acordat, darămite pe toate celelalte accesorii pe care aceasta din urmă le înșira. Iar în final, deținerea titlului nobiliar nu a însemnat din punct de vedere social-economic, nici pentru primul, nici pentru ceilalți, decât obținerea scutirii de taxe datorate pentru casele și pertinențele acestora care, datorită dimensiunilor destul de reduse, nu puteau aduce un profit semnificativ. Desigur, statutul nobiliar și conștiința apartenenței la casta *nemesilor*, a stăpânilor în ultimă instanță, le-a dat armaliștilor sentimentul că sunt deținătorii unui rol și rost mult mai importante decât dacă ar fi continuat să aparțină acelei *statu et conditione plebea* din care, prin mila princiară, erau ridicați și numărați *in coetum et numerum verorum, natorum, indubitatorum, insignitorumque Regni nostri Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum Nobilium*, după cum se exprimă documentele. Conștiința acestui rost important a sprijinit ulterior apariția conștiinței naționale moderne, apariție care, în secolul al XVIII-lea, a stat cu precădere pe umerii modeștilor preoți de țară cărora statutul nobiliar obținut de părinți le permisesse frecventarea

⁷ Cea mai la îndemână comparație se poate face cu armaliile lui Ioan Sijjati alias Pap, "ecclesiae Valachalis Ökörítő pastoris", publicate de Juhász István în continuarea celor ale lui Petru Szászvárosi (*op. cit.*, p. 257-258; o ediție anterioară vezi la Nicolae Dobrescu, *Fragmente privitoare la istoria bisericii române*, Budapesta, 1905, p. 29). Pentru preotul din Ucuriș este invocată doar recomandarea credincioșilor consilieri, chiar dacă "ab aliquot annis ad genuinam fidei orthodoxae professionem ope divina conversus iuxta mensuram possibilitatis suae in eadem ecclesia quoque magna perseverentia, magnaue animi promptitudine circa vocationis sui officia praestiterit et exhibuerit, eundemque in futurum quoque paria et maiora dehinc et excellentiora praestitutum et exhibiturum non ambigimus".

⁸ Mi se pare sugestivă comparația între diploma nobilitară a lui Petru Szászvárosi și armaliile acordate lui Gheorghe Pop de Daia (6 februarie 1664) și Ioan Zoba din Vinț (20 mai 1664), ambii preoți cărturari cu reale contribuții atât în ceea ce privește înzestrarea Bisericii românești din Transilvania cu cărțile de cult necesare, cât și ca activi promotori ai reformării instituționale a ierarhiei ecleziastice românești, cu un accent tot mai vizibil pe aspectul disciplinar și național al Bisericii în cadrul căreia slujeau și în care au deținut importante funcții de conducere, ca protopopi și notari ai soborului mare. Aceste două armalii nu amintesc decât intercesiunea consilierilor și "serviciile credincioase" ale beneficiarilor, invocate în cea mai neutră formulă posibilă, cea a stilionarului (pentru textul lor vezi Ana Dumitran, *Noblețe prin cultură: familia Pop de Daia*, în *Annales Universitatis Apulensis, series Historica*, 2-3/1998-1999, p. 113-114 și Ana Dumitran, Ioan Mircea, Gúdor Botond, *Noblețe prin cultură: Ioan Zoba din Vinț*, în *Apulum*, XXXVII/2, 2000, p. 19-21).

⁹ Păstrată actualmente la Biblioteca Facultății de Istorie a Universității din București, diploma provine din fondul documentar al Școlii de Arhivistică înființată în 1924 și aflată, până la desființarea sa din 1947, sub direcția Arhivelor Statului. Documentul a fost transferat la Universitate în aprilie 1947, în momentul în care Aurelian Sacerdoțeanu, până atunci directorul general al Arhivelor, a trecut la Universitate. Noul registru în care a fost inventariat în 1947, împreună cu alte două documente latinești din secolul al XVII-lea, are tot ștampila Școlii de Arhivistică. Restul documentelor, care urmau să constituie probabil fondul necesar desfășurării cursului de paleografie latină, ținut încă din 1931 de Virginia Sacerdoțeanu, fiind transferate în 1948, pare îndreptățită presupunerea că diploma în cauză a fost adusă personal de Aurelian Sacerdoțeanu, în momentul transferului său la Universitate. Datorz recunoștință d-lui prof. Lukács Antal pentru semnalarea documentului și pentru informațiile despre cum a ajuns Biblioteca Facultății de Istorie a Universității din București în posesia sa. Îi mulțumesc de asemenea pentru sprijinul acordat la transcrierea celor două documente publicate în anexă.

școlii și obținerea astfel a acelui tezaur de valori care vor fi apoi mereu invocate în lupta pentru recunoașterea drepturilor națiunii române. Desigur, în tot acest proces greul a revenit acelor români care au rămas ortodocși sau, păstrându-și credința străbună, s-au unit cu Biserica Romei, și nu celor convertiți la calvinism care, din pricina numărului extrem de mic în comparație cu al celorlalți și deci a neputinței de a-și întreține o ierarhie eclesiastică proprie, precum și a noului context confesional în care a evoluat Transilvania după intrarea ei sub stăpânirea habsburgică, au evoluat într-adevăr spre deznaționalizare, Biserica reformată maghiară fiind singura instituție religioasă care le putea asigura păstrarea identității confesionale.

Pentru secolul al XVII-lea însă, după cum probează cazul pastorului Petru Szászvárosi, clerul român care a aderat la Reformă, chiar dacă a beneficiat în unele momente de o mai mare atenție din partea autorităților, nu a fost în realitate, datorită numărului său nesemnificativ, o prezență cu rol concurențial sau care să contrasteze vizibil cu statutul toleranțelor popi rămași în “întunericul sectei valahe”. Chiar dacă numărul preoților români ortodocși înnoșiți nu a fost foarte mare, nu se poate spune nici că preoți români convertiți și înnoșiți pentru acest “merit” au beneficiat de o situație mai bună decât aceștia, mai ales că nu puține vor fi fost cazurile în care convertirea s-a făcut din oportunism, datorită situației economice foarte precare a familiilor celor care au optat pentru noua confesiune¹⁰.

ANA DUMITRAN

ANEXA I

Gheorghe Rákóczi I, principele Transilvaniei, îi zălogește lui Petru Szászvárosi alias Pap de Lugoș, pentru o mie de florini cu posibilitatea răscumpărării, casa cu pertinențele sale din Lugoș, pe care acesta le obținuse de la principele Gabriel Báthori împreună cu titlul nobiliar, dar fuseseră readuse în posesia cetății de către principele Gabriel Bethlen în 1615.

Alba Iulia, 1 ianuarie 1644

Inscriptio domus seu curiae Nobilitaris, pro parte et in persona

Nobilis Petri Szaszuarosi alias Pap, Pastoris Haczokiensis

Nos Georgius Rakoci Dei gratia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit uniuersis. Quod nos licet Nobilem ac honorabilem Petrum Szaszuarosi alias Pap de Lugas, Pastorem Ecclesiae orthodoxae Valachiae Haczokiensis Totalem et integram domum suam, seu Curiam Nobilitarem, in Oppido nostro Lugas, vicinitatibus domorum ab orientali, Nobilium, et Curiam spectorem Nicolai Dumýtras a meridionali, Petri Sebesi, a Septentrionali vero plagis Stephani, et Ecclesiae Teőreők, plateaque vulgo Piacz ucza nominata, et Comitatu Zeöriniensis existentem habitam, ex perenuali Exemptione Serenissimi quondam Principis Domini Gabrielis Bathori, Dei gratia Principis alias huius Regni Nostro Transilvaniae foelicis, minori Praedecessor. Nostri Nobilitatum, et libertatum huc usque tenuisse ac possedisse, ac ex inde in eadem Domo seu Curiam nobilitari jus perenuale sibi vindicasse, intelleximus, Ex eoque juxta publicam constitutionem Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni nostri Transilvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum in Generalibus, eorum Comitýs ad diem wigesimum Septembris. Anni Millesimi Sexcentissimi Decimi quinti, per Serenissimum quondam Principem Dominum Gabrielem Bethlen, Dei gratia Sacri alias Romani Imperý, et Transilvaniae Principem, beatae reminiscetiae, Praedecessorem nostrum, in Ciuitate Colosuár indictis celebratis, editam et conclusam haric quoque domum, seu merito inter alia bona Fiscalia veluti particulariam, exceptam siue anulatam e bonis fiscalibus numeratam esse, ac Arci nostrae praescriptae Lugasiensi Reapplicandam debere cognoverimus, nihilominus tamen ad nonnullorum fidelium Dominorum Consiliariorum Nostrorum singularem nobis pro praeterea factam intercessionem, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis quibus libet, terris scilicet arabilibus, cultis, et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, syluis nemoribus, montibus alpibus, vallibus, vinejs, vineraumque promonthorýs, Aquis fluuýs, piscinis piscaturis, aquarumque decursibus molendinis et eorundem locis, Generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiis suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem Domum, seu Curiam Nobilitarem de jure et ab antiquo spectantes et pertinere debentes sub suis veris metis et antiquis limitibus existentis, memorato Petro Szaszvarosi alias Pap, ac honestae foeminae Barbarae Kis, Consorti Suae ipsorumque haeredibus, et

¹⁰ Pentru exemplificare, cităm din nou cazul lui Ioan Sijjati alias Pap din Ucuriș, tată a 10 băieți, posibil și a unor fete pe care diploma de înnoșitare nu le-a mai citat, și care a fost ridicat la statutul de nobil “e statu et conditione plebea” (vezi trimiterile de la nota 7).

posteritatibus utriusque sexus universis in et pro mille florenorum hungaricalium justae currentis, et usualis monetae summa, clementer dandas, conferendas, inscribendas, et impignorandas esse duximus, assecurandas nihilominus certificandas, et affidiandas eosdem quodsi temporis insucesse, nos uel successores nostri legitimi Transilvaniae Principes, ut alij quorum interest seu intererit praedictam Domum seu Curiam Nobilitarem redimere vel rehabere voluerimus, aut voluerint; Ex tunc non aliter nisi pacis, deposita, integre, et pervoluta praedicta mille florenoum hungaricalium juste currentis, et usualis monetae summa, Eisdem Petro Szászvárosi alias Pap et Barbarae Kis Consorti Suae haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus uniuersis, adiugemus, aut adiment, et pronobis aut professerentur pabunt: Ad quod firmiter, et inuiolabiliter obseruatam nos ipsos obligamus, quam erant successores nostros legitimos videlicet Transilvaniae Principes, aut alios quorum intererit, obstrictos, et obligatos esse volumus, Prout damus, conferimus, jnscribimus, et jnpignoramus, assecuramus nihilominus, affidamus, et certificamus, obligamusque, et adstringimus, Salvo jure alieno harum nostrarum vigore, et testimonio literarum mediante. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia die prima mensis Januarj. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quadragesimo Quarto.

Georgius Rakoci

manu propria

Joannes Szalardj Vice Secretarius

manu propria

Copie contemporană la Arhivele Statului Maghiar, Liber Regius XXI, p. 40v-41v.

ANEXA II

Gheorghe Rákóczi I, principele Transilvaniei, îi confirmă lui Petru Szászvárosi alias Pap de Lugoj titlul nobilitar, acordându-i acestuia, precum și soției sale, Barbara Kis, fiului Ștefan și urmașilor de ambele sexe dreptul de a utiliza ca blazon un scut militar de culoarea cerului în al cărui câmp se vede un bărbat îmbrăcat în ținută eclesiastică de culoare neagră, cu mâinile ridicate în poziție orantă, având deasupra capului soarele și călcând în picioare un balaur.

Alba Iulia, 11 ianuarie 1644

Nos Georgius Racoci Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit uniuersis. Quod cum non abs re, sed vere, et cum laude dictum sit a veteribus: Vita hominis militia perpetua. Si enim amplissimum illud mundi theatrum, mortaliumque vitam inspexerimus, nonnisi varia bellorum genera et pugnas omnigenas penitus deprehendemus: pars si quidem in musarum castris militat; pars Martem sequuta, heroica venatur facinora, omnes vero et singuli, cum miseria, et fortunae aduersitatibus conflictantur: Sed illa belligeratio, et acerba est nimis, et momentanea ad salutem instabilem producit gloriam: alia adhuc super est hac longe praestantior, et fructuosior, de qua enunciat diuus Paulus Apostolus: Corona non datur, nisi legitime certanti. Illa nimirum quando homo spiritualis, pugnis mundanis valedictis, in pietatis, sanctimoniaeque castra transit, contra carnem, et sanguinem, spiritu decertat, et ad laureum aeternae beatitudinis omni nisu contendit. Hos autem inter, cum principem locum sibi vendicent Ouium Christi Pastores, et verbi diuini ministri, qui scilicet Ecclesiam non solum curare, sed etiam pro illa, aduersus Principem mundi, eiusque assecclas, tanquam eiuratos hostes, fide illibata, et constantia indefessa, bellare, depugnareque praesto semper esse solent. Et licet athletae illi huius mundi, brabaeis ac praemiis suis condecorentur, multo magis tamen operae suae remunerationis merentur, qui inuigilant saluti nostrae; imo ipso Apostolo teste, duplici digni habendi sunt honore. Intelligentes itaque Honorabilem quoque Petrum Szász-Városi alias Pap, de Lugas, Parochum Ecclesiae Orthodoxae Oppidi Hacsekiensis non solum a pueritia Sacrarum literarum studio grauitur incubuisse verum etiam pro merito suo gradu ministerii Ecclesiastici dignatum singulari pietatis laude munus suum administrasse, honesto exemplo oviculis sibi concreditus praelucendo, et doctrinam salutarem fideliter ac sedulo ipsos docendo et erudiendo; harum igitur virtutum ipsius ob respectum; Eundem Petrum Szasz-varossy alias Pap, antea quoque uti intelligimus Nobilem, ex speciali gratia, et potestatis nostrae Principalis plenitudine, denuo in coetum et numerum verorum et indubitatorum regni nostri Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum nobilium annumerandum, aggregandum, cooptandum, et adscribendum duximus; prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus. Decernentes expresse ut a modo deinceps, successiuis semper temporibus, idem Petrus Sászvarossy, alias Pap, ac per eum Stephanus Saszvarosi filius jam natus, ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universis jam nati videlicet et in futurum beneficio Dei nascituri pro veris et indubitatis nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem huius modi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma siue nobilitatis insignia: Scutum videlicet militare coelestini coloris in cuius campo siue area homo quidam amictu lugubri Ecclesiastico indutus aperto capite, ambabus manibus compositis sursum levatis, in formam praecantis erectus stare. Supra cuius caput diademate Regia Sol suis radiis expansis, eundem circumluminari: Sub pedibus vero Draco naturali suo colore depictus, ore hiante lingua exerta, quasi calcem eius

morsurus esse conspicitur; ex cono vero galeae laciniae¹¹ siue lemnisci variorum colorum utrinque defluentes utrasque oras siue margines ipsius Scuti pulcherrime ambiunt et exornant; prout omnia in capite sive principio praesentium literarum nostrarum, docta manu et arte Pictoris clarius expressa et figurata cernuntur. Animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra, praefatis Petro Szaszvarosi alias Pap, ac Barbarae Kis, necnon Stephano, filio, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dedimus, donauimus et contulimus; Annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma siue nobilitatis insignia, more aliorum verorum natorum et insignitorum nobilium armis utentium, ubique in proeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus et nobilitaribus nec non sigillis, vexillis, cortinis, velis, aulaeis, annulis, tentoriis, domibus, sepulchris, clipeis, et generaliter quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae et perfectae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis, cuiuscunque status, ordinis, conditionis, dignitatis, praeeminentiae et functionis homines existant, insignitos dici, teneri, nominari, et reputari volumus, ferre et gestare; omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, priuilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogatiuis, quibus caeteri, veri, nati, et indubitati nobiles et militares, praedicti regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum homines, quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur, et gaudent, perpetuo uti, frui, et gaudere valeant atque possint. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetua praesentes literas nostras, pendentis et authenticici sigilli nostri munimine roboratas, memoratis Petro Szaszuarosj alias Pap, ac Barbarae Kis Consorti, et Stephano filio, suis, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis, gratiose dandas, duximus et concedendas. Datum in Ciuitate nostra Alba Iulia, die undecima Mensis Ianuarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo Quarto.

Georgius Rakoczÿ
manu propria

Joannes Szalárdÿ Vice Secretarius
manu propria

Anno 1645 15 Ianuariÿ
Praesentatae sunt coram me supremo
Bano in Comitatu Söreninsi

Acatius Barchiaj manu propria

1644 Publicatae, Praesentatae Sunt Coram me Vice Bano Zeoreninsi
Michaile Fodor
manu propria

1644 die 23 Decembris Publicatae et Praesentatae sunt Coram Comitibus Gabriele Kun et Ladislao Floka et universitate Nobilium Comitatus Zeoreninsi

Nicolaus Juul Notarius
manu propria

Universitatea Bucureşti, Biblioteca Facultăţii de Istorie, Document nr. 5/1947 – Peceti nr. 4.

Original: pergament (58 x 64 ½ cm); sigiliu atârnat din care s-a păstrat doar un fragment din suportul de ceară; şnur în culorile verde, galben, albastru şi roşu; fără miniatură.

Provenienţa: Biblioteca Şcolii de Arhivistică Bucureşti.

Copie contemporană la Arhivele Statului Maghiar, Liber Regius XXIII, p. 7v-8v, editată de Juhász István în lucrarea A reformáció Erdélyi románok között, Kolozsvár, 1940, p. 252-254.

**PETRUS SZÁSZVÁROSI ALIAS PAP DE LUGOJ.
CONSIDERATIONS ABOUT THE SOCIAL-ECONOMIC STATUS
OF THE ROMANIAN CALVINIST PRIEST IN THE 17TH CENTURY**

SUMMARY

This study is presenting a short biography of the Romanian Calvinist priest Petru Szászvárosi from Orăştie, parish-priest in Haţeg, owner of an nobilitar title and of a house exempted by impots in Lugoj. These privileges were obtained from the Prince Gabriel Báthory, being reconfirmed in 1644 by the Prince George Rákóczi Ist.

¹¹ La Juhász I. teniae.